

GÜRCİSTAN İLE TÜRKİYE’NİN TİCARİ İLİŞKİSİ VE ARTVIN’DEKİ TİCARETE ETKİSİ*

Münevver KATKAT ÖZÇELİK**

ÖZET

Bu çalışmada Gürcistan –Türkiye arasındaki bölgesel ticaretin boyutları ve Artvin yöresinde yapılan ticarete etkisi araştırılmıştır. Araştırmada temel veri kaynağı olarak TÜİK, Artvin Valiliği ve Batum Konsolosluluğundan alınan veriler kullanılmıştır. İlave olarak bölgede faaliyette bulunan 230 esnafa detayları araştırmak için anket uygulanmıştır. Ankette elde edilen veriler katılımcıların yaptıkları ticaret şekillerine göre gruplara ayrılarak IBM SPSS 16.0 veri analiz programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, Gürcistan’da yaşanan siyasi, idari ve ekonomik gelişmelerin komşu iki ülke arasındaki ticareti etkilediği, sınıra yakın bölgelerin bunun avantajını kullandığı, sınıra uzak olan ilçelerin ise bundan faydalanmadığı, dış ticaret yapan katılımcıların gelirinde bu ticarete başladıktan sonra önemli ölçüde artış olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sarp Sınır Kapısı, Yolcu Beraberi Eşya İhracatı, Bavul Ticareti

ABSTRACT

In this study, the dimensions of regional trade between Georgia and Turkey and its effect on commercial activity in Artvin region were investigated. The data from TUIK (Turkish Statistical Institute), Artvin Governorship and Batum Consulate were used as main sources. In addition, a survey was applied to 230 tradespeople operating in the region to investigate the details. The data obtained in the questionnaires were analysed by using IBM SPSS 16.0 data analysis program by dividing the participants into groups according to their trading patterns. Findings from the survey showed that the political, administrative and economic developments in Georgia affected trade between the two neighbouring countries, the close districts took the advantage of the regional trade but the distant districts did not benefit from it and the revenues of the participants increased significantly after the commencement of this trade.

Keywords: Sarp Border Gate, Exporting Goods with Passenger, Suitcase Trading

Türkiye ekonomisinde 1983 yılından itibaren başlayan dışa yönelik liberal ekonomi politikaları ile dış ticaret teşvik edilmiş, Sovyetler Birliği’nin da-

---

* Bu araştırma Artvin Çoruh Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir.” Proje No: 2011.S91.02.07”

** Yrd.Doç.Dr. Artvin Çoruh Üniversitesi, İşletme Bölümü, mkatkat@artvin.edu.tr

ğılmasından sonra Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye ülkelerle ekonomik ilişkilerin artırılmasına önem verilmiştir.

Uluslararası ticarete konu olan eşyalar Dünya Gümrük Örgütüne (DTÖ) üye ülkelerin ulusal tarife cetvelinde öngörülen oranda vergilendirilirler. Ancak uluslararası ticaretin yapılmasını engelleyen bu tarifelerin kaldırılması konusunda istisnalar getirilmiştir. Türkiye'de DTÖ'nün getirdiği bu istisnalardan faydalanarak Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye ülkelerle ekonomik ilişkilerinin artırılmasını teşvik amacıyla ticari ve ekonomik işbirliği anlaşmaları imzalamıştır.

Söz konusu anlaşmalardan sonra getirilen teşvikler yeni bölgesel ticari faaliyetlerin oluşmasını sağlamıştır.

Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye ülkelerle yapılan ithalat ve ihracat işlemlerinin önemli bir kısmı Artvin sınırları içinde olan Hopa Limanı ve Sarp Sınır Kapısından gerçekleştirilmektedir.

Bu çalışmada Artvin'in Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye ülkelerle yapılan ticaretteki rolü, sınır komşusu Gürcistan ile Türkiye'nin ticari ilişkisi ve Artvin'deki ticarete etkisi ana hatlarıyla incelenmiştir.

Gürcistan ile Türkiye'nin ticari ilişkisi mümkün olduğunca istatistiki verilerle, Artvin'deki ticarete etkisi ise Artvin Esnafına uygulanan anket sonuçlarına göre açıklanmaya çalışılmıştır.

1. GÜRCİSTAN İLE TÜRKİYE'NİN TİCARİ İLİŞKİSİ

1.1. Gürcistan'da Siyasi, İdari ve Ekonomik Gelişmelerin İki Ülke Ticaretine Etkisi

Sovyetler Birliği döneminde ekonomik açıdan en gelişmiş cumhuriyetlerden birisi olan Gürcistan, Sovyetler Birliği'nin 9 Nisan 1991 tarihinde dağılmasıyla ilk yıllarda büyük istikrarsızlıklar yaşamış ve ekonomisi de bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Ekonomik ve siyasi istikrarsızlığın 1995 yılında Cumhurbaşkanı olan Eduard Şevardnadze döneminde artması sonucunda Gürcistan Avrupa Standartlarına göre son derece fakir bir ülke olmuştur.

Halkın büyük desteğiyle Kasım 2003'te gerçekleştirilen "Güller Devrimi" sonrasında Eduard Şevardnadze yönetimine son verilerek, Gürcistan'da yeni bir dönemin başlaması ve ekonomi için yeni bir sayfa açılması sağlanmıştır. Ülkede göreve başlayan yeni yönetim sayesinde istikrarsızlığın ortadan kalkması iş ve yatırım ortamının iyileşmesi yönünde olumlu gelişmelere neden olmuştur. (DEİK, Gürcistan Ülke Bülteni,2012)

Gürcistan'da iki özerk cumhuriyet (Acara ile Abhazya), Güney Osetya özerk bölgesi ve 9 yönetsel bölge bulunmaktadır.

Acara Özerk Cumhuriyeti (AÖC), Türkiye'nin Avrasya'ya açılan kapısıdır ve iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari gelişmelerden en çok pay alan bölge olarak değerlendirilmektedir. Merkezi Hükümet ile silahlı çatışmanın yaşanmadığı tek Özerk Cumhuriyet olan Acara'da 6 Mayıs 2004 tarihinde "Mayıs Devrimi" olarak adlandırılan yönetim değişikliği yaşanmış, otoriter lider Aslan Abaşidze görevden uzaklaştırılmış ve bölge tamamen merkezi yönetimin yetkisine geçmiştir.

AÖC'de istikrarın tesis edilmesi ile iki ülke arasında olumlu gelişmeler olmuştur. Sarp Sınır Kapisinin onarımı, Batum Tüneli ve karayollarında yapılan çalışmalar ile yol güzergahındaki rüşvet ve diğer keyfi uygulamaların sona ermesi TIR taşımacılığını büyük ölçüde rahatlatmış, ülkemiz işadamlarının bölgeye yatırımlarını arttırmıştır. (www.ekonomi.gov.tr, 12.12.2016)

Türkiye ile Gürcistan aynı kara sınırını paylaşmakta, askeri ve siyasi alanda oldukça ileri düzeyde işbirliği geliştirmektedir. Gürcistan'ın en fazla ticaret yaptığı ülke Türkiye'dir. Fakat ekonomik ve ticari ilişkiler bu özel konumu ve potansiyeli yeterince yansıtmamıştır.

Bu durumun sebepleri arasında Gürcistan'daki ekonomik ve siyasi istikrarın yeterli seviyeye gelmemiş olması, iki ülkeyi birbirine bağlayan alt-yapı eksikliklerinin olması, gelişmemiş bankacılık ilişkileri ve mevzuat boşlukları gösterilebilir.

Diğer taraftan, alım gücünün düşük olması nedeniyle Gürcistan pazarında ucuz Türk tüketim mallarının talep edildiği, bu durumun sonucu olarak da Türk mallarının Gürcistan'da çok olumlu bir imaja sahip olmadığı yapılan kamuoyu araştırmalarından anlaşılmaktadır. Bu imaj Türk firmaları açısından olumsuzluk oluşturmaktadır (DEİK, Gürcistan Ülke Bülteni, 2012).

1.2. Türkiye - Gürcistan Arasındaki Temel Ekonomik Anlaşmalar

1947- 1994 yılları arasında sanayi mallarında uluslararası ticaretin kurallarını düzenleyen Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması(GATT), 1995 yılında kurumsallaşarak Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) dönüşmüştür.

Ülkeler arası küresel ticaretin kurallarını koymaya çalışan DTÖ, üye ülkelerin uluslararası ticaretini daraltan "her türlü engeli" ve "farklı muameleleri" kaldırmayı öngörmektedir. Bu konuda DTÖ'nün benimsediği temel prensip, dış ticarete geleneksel koruma aracı olan tarifelerin aşama aşama düşürülerek kaldırılması, tarife dışı araçların önce tarifelere dönüştürülmesi, daha sonra aynı şekilde kaldırılmasıdır. DTÖ'nün bu prensibi ülkeleri farklı koruma araçlarını kullanırmaya yönlendirmiştir. (Alagöz ve Yapar, 2007:4)

Türkiye ve Gürcistan'da DTÖ'nün benimsediği bu temel prensip gereğince ticari ilişkilerini artırmak amacıyla ekonomik anlaşmalar imzalamışlardır. İki ülke arasında yapılan temel ekonomik anlaşmalar aşağıda gösterilmiştir: (Gürcistan Ülke Bülteni, 2012)

- Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması - 30.07.1992 (Yürürlükte)
- Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması - 30.07.1992 (Yürürlükte)
- Karma Ekonomik Komisyon (KEK) IV. Dönem Toplantısı Protokolü - 14.09.2005
- Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması (21.11.2007 imza)
- Serbest Ticaret Anlaşması - 21.11.2007 (Yürürlükte)
- Sosyal Güvenlik Anlaşması (Onaylandı, uygulamaya geçilmedi)
- Balıkçılık Alanında İşbirliği Anlaşması (Müzakere halinde)

- Vize Kolaylığı Anlaşması (Yürürlükte)

Gürcistan, 1 Eylül 2006 tarihinden itibaren yeni gümrük vergisi oranları uygulamaya koymuştur. Bu kapsamda birçok ürünün gümrük vergisi sıfırlanmıştır. Gümrük vergisi sıfırlanmayan ürünler için % 5 veya % 12 olarak gümrük vergisi oranları uygulanmaktadır.

Serbest Ticaret Anlaşmasına göre gümrük vergisine tabi olan canlı kümes hayvanları, koyun ve keçi etleri, süt ve krema, kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları, tabii bal, sebze, meyve, çay gibi tarım ürünleri dışında, Türkiye Cumhuriyeti menşeli ürünlerin Gürcistan'a girişinde uygulanan gümrük vergileri ve eş etkili vergiler 1 Kasım 2008 tarihinden itibaren kaldırılmıştır. (Serka Kalkınma Ajansı, 2013)

1.3. Türkiye - Gürcistan Arasındaki Dış Ticaretin Boyutları

Gürcistan'ın dış ticaret hacmi, global ekonomik krizin yaşandığı 2009 yılı haricinde sürekli bir artış trendi sergilemiştir. Bu artış trendine paralel olarak Gürcistan'ın dış ticaret dengesi sürekli olarak açık vermektedir.

2012 yılında Gürcistan'a 1,25 milyar dolar değerinde ihracat gerçekleştirilmiştir. Türkiye, Gürcistan'ın (toplam ithalatın % 18'i) en çok ithalat yaptığı ülkedir. Son yıllarda Türkiye'nin Gürcistan'dan yaptığı ithalat miktarı azalmaktadır. Yıllarca Gürcistan'ın ihracatında ilk üç ülkeden biri olan Türkiye 2012 yılında gerçekleşen 180 milyon dolarlık ihracat ile en çok ihracat yapılan beşinci ülke olmuştur (Serka Kalkınma Ajansı, 2013).

Başlıca ihraç ürünlerimiz; Demir-çelik-plastik borular, temizlik malzemeleri, tıbbi ilaçlar ve demir inşaat aksamaları, ithal ürünlerimiz; kimyasal gübreler, demir-alaşimsız çelik ve örme mensucattır (www.mfa.gov.tr/12.12.2016).

Türkiye- Gürcistan arasındaki dış ticaretin boyutları hakkında bilgi vermesi açısından Gürcistan'a ait genel dış ticaret rakamları, Türkiye ve diğer ülkelerle yaptığı ithalat ve ihracat rakamları gibi istatistiki değerlere yer verilmiştir. Ek Tablo: 1, Ek Tablo: 2, Ek Tablo: 3, Ek Tablo: 4

2. ARTVİN'İN DIŞ TİCARETTEKİ ROLÜ

Bağımsız Devletler Topluluğu ile yapılan dış ticaret işlemlerinin önemli bir kısmı deniz sınır kapısı olarak Hopa Gümrük Müdürlüğü'nde, kara sınır kapısı olarak Sarp Gümrük Müdürlüğü'nde gerçekleştirilmektedir (Öztürk vd.2005). Hopa Gümrük Müdürlüğü, ithalat-ihracat-transit ve her türlü gümrük işlemleri ile birlikte akaryakıt ihtisas gümrüğü olarak yetkilendirilmiştir. Sarp Gümrük Müdürlüğü ise, genel anlamda transit giriş-çıkış kapısı olarak faaliyet göstermektedir. Transit yolcu, eşya ve araçlar Gürcistan, Azerbaycan, Rusya, Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan'dan gelmekte veya bu ülkelere gitmektedir (kackar.gtb.gov.tr/12.12.2016).

2.1.Hopa Limanın Dış Ticaretteki Rolü

Hopa Limanı, inşaatına 1964 yılında başlanıp 1973 yılında tamamlanarak Türkiye Denizcilik İşletmeleri tarafından hizmete açılan ve 1997 yılında özelleşen bir limandır.

Liman, 1346 metre uzunluğundaki rıhtım ve iskele boyu ile gemi büyüklüğüne bağlı olarak aynı anda 10 adet gemiye, bünyesinde bulunan vinç ve ekipmanlar ile 50- 600 ton arası her türlü proje yükü ve heavy lift denilen özel yüklere hizmet verebilen ender limanlardan bir tanesidir.

Sarp Sınırına çok yakın olması nedeni ile hem kara hem de denizde sınır kapısı olan Hopa Limanı, Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerden ve Avrupa'dan bu bölgelere yapılan tüm ticarete yön vermektedir (www.tasimacilar.com, 12.12.2016).

Limanın canlılığı hakkında bilgi vermesi açısından özelleştirildiği yıldan itibaren Hopa Limanında yükleme ve boşaltma yapılan toplam gemi tonajları ile toplam gemi sayısı gösterilmiştir. Ek Tablo:5

Ek Tablo:5'den görüldüğü gibi, hem gemi tonajı hem de gemi sayısı itibarıyla 1998 yılı en hareketli yıl olmuştur. Daha sonraki yıllarda gerek Gürcistan siyasetinde ve sosyo-ekonomik yapısında meydana gelen krizler, gerekse ülkemizde ve dünyada yaşanan ekonomik krizler nedeniyle gemi trafiğinde düşüklük yaşandığı, 2010 yılından sonra ise artışa geçtiği gözlenmiştir.

2.2. Hopa Gümrük Müdürlüğü'nün Dış Ticaretteki Rolü

Hopa Gümrük Müdürlüğünden Bağımsız Devletler Topluluğuna gerçekleşen ihracat ve ithalat miktarları Ek Tablo:6'de gösterilmiştir.

Ek Tablo:6'dan görüldüğü üzere, 1999 ve 2004 yılları arasında dış ticaret hacmi düşük olup, dış ticaret dengesi Türkiye aleyhine açık vermiştir. 2004 yılından sonra ise dış ticaret hacmi artmaya, dış ticaret dengesi de Türkiye lehine fazla vermeye başlamış, 2007 yılından itibaren dış ticaret hacminde önemli ölçüde artış olmuştur.

Bu tespite göre, 2007'de Türkiye ile Gürcistan arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmasının ticaret hacminin artmasında etkisi olduğu söylenebilir.

2.3. Sarp Sınır Kapısının Dış Ticaretteki Rolü

Sarp Sınır Kapısı, Karadeniz kıyısında, Türkiye- Gürcistan arasındaki sınır kapısıdır. Adını, Sarp köyünden alır. Gürcistan tarafındaki sınır köyünün adı da Sarpi'dir. Hopa kasabasının 15 km doğusunda yer alan Sarp Sınır Kapısı Gürcistan'ın Acara Özerk Cumhuriyeti'ne açılan bir kapı olmasının yanında, bütün Kafkasya'ya yönelik bir sınır kapısı olarak da önemlidir. Sarp Sınır Kapısı'nın, Acara'nın yönetsel merkezi Batum kentine uzaklığı yaklaşık 20 km'dir. Toplam alanı 36.000 m² olan Sarp Sınır Kapısı, 3.000 m²'lik ticari bina, 2.700 m²'lik idari binadan oluşmaktadır;4 adet giriş - 4 adet çıkış olmak üzere toplam 8 adet peronu, 1 adet x-ray tarama cihazı bulunmaktadır (www.gtias.com.tr, 12.12.2016).

Sarp Sınır kapısının 1988 yılında hizmete açılmasından sonra sınırın her iki tarafında da o güne kadar görülmemiş bir hareketlilik yaşanmış ve yeni ekonomik faaliyet biçimleri ortaya çıkmıştır (Akyüz,2014). Yeni ekonomik faaliyetler; sınır ticareti, bavul ticareti ve yolcu beraberli eşya ticareti şeklinde gerçekleşmiştir.

2.3.1.Sınır Ticareti

Sınır ticareti, 4458 Sayılı Gümrük Kanunu'nun 172. maddesinde, "Türkiye ile komşu ülkeler arasında coğrafi durum ve bölge ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yapılacak ticaret" şeklinde tanımlanmıştır.

Sınır ticaretinin amacı, herhangi bir ekonomik birleşmeye gitmeden ortak sınırlara sahip ülkeler arasında belli miktarda malların serbest olarak geçmesini sağlamak, dış ticaret işlemlerinde uygulanan bürokratik formaliteleri sınır ticaretinde asgari seviyede uygulamaktır. Bu nedenle, sınır ticareti bölge hakkının sosyal ve kültürel gelişimine, sınıra yakın bölgelerin ekonomik kalkınmasına katkı sağlamaktadır. (Karluk vd. 2010).

Sarp Sınır kapısının açılmasından sonra sınır ve kıyı bölgelerinde ticari ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Bağımsız Devletler Topluluğu arasında 08.09.1989 tarihinde Sınır ve Kıyı Ticareti Anlaşması imzalanmıştır.

Sınır ticareti yoluyla ağırlıklı olarak motorin ve sanayi mallarının ithali, gıda, giyim, ev eşyası ve inşaat malzemelerinin de ihracı yapılmıştır. (Olgun 2005).

28.04.2000 tarihli kararname ile ithal edilebilecek sanayi ürünlerine sınır lama getirilmesi ve amacından saptığı gerekçesiyle 1 Eylül 2002 tarihi itibarıyla motorin ticaretinin tamamen yasaklanması nedeniyle sınır ticareti önemini kaybetmiştir. (Tan vd.2008). Bu nedenle 2002 yılından sonra Artvin'de de sınır ticareti yapılmamaktadır.

2.3.2.Özel Fatura Kapsamında Yapılan İhracat (Bavul Ticareti)

Uluslararası mal ticareti türlerinden biri olan bavul ticareti, özel fatura kapsamında yapılan ihracat türü olarak kabul edilmekte ve kendine has bazı özellikleri nedeni ile diğer dış ticaret şekillerinden ayrılmaktadır.

Yolcu yanında eşya niteliği taşıması nedeniyle gümrük vergilerinden muaf tutulan bavul ticaretinin kayıt altına alınması zor olmaktadır. Türkiye bavul ticareti açısından 1980 yılı öncesinde "ithalatçı" durumundayken, 1980'de alınan kararlarla dışa açık modelin benimsenmesi sonucunda "ihracatçı" sıfatını kazanmaya başlamıştır.

SSCB'nin dağılmasından sonra, özellikle 1990'lı yıllarda dikkati çeken bir ticaret şekli olarak karşımıza çıkan bavul ticareti, ülkeler arasındaki fiyat farklılıklarından ve herhangi bir mevzuata tabi olmamasından faydalanılarak genellikle küçük işletmeler, çoğunlukla da kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir.

Türkiye'de 1996 yılı öncesinde hacim açısından önemsiz boyutlarda olduğunun düşünülmesi nedeniyle bavul ticaretine ilişkin istatistiki veriler bulunmamaktadır. 1996 yılından itibaren istatistiki veriler toplanmaya başlanmıştır. (Yapar Saçık, 2013)

Sarp sınır kapısının açılmasından sonra Hopa'da başlayan bavul ticareti gümrük vergilerinde yapılan düzenlemelerin neden olduğu kayıplar ve Hopa esnafı ile yaşanan sorunlar nedeniyle İstanbul Laleli'ye kaymıştır. (Akyüz, 2014)

Bavul ticareti resmi olarak "Bedelsiz İhracat" kapsamında değerlendirilmektedir. Bedelsiz İhracata İlişkin 2008/12 Sayılı Tebliğ'in 2'nci maddesinin (ç) bendinde, yurt dışında yerleşik tüzel kişiler, yabancı turistler ve yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarının beraberlerinde götürecekleri, gönderecekleri veya adlarına gönderilecek mal ve taşıtlar bedelsiz olarak ihraç edilebilecek mallar arasında sayılmıştır.

Maliye Bakanlığı kayıt dışılığı önlemek amacıyla 43 ve 61 Seri No.lu KDV Genel Tebliği ile bavul ticareti ve yolcu beraberliği eşya ticaretinde Katma Değer Vergisi istisnası getirmiştir.

Bu kapsamdaki satışlarda şekil ve muhtevası Maliye Bakanlığı ile Gümrük Müsteşarlığı tarafından belirlenen "Özel Fatura"nın kullanılması, Vergi Usul Kanununun mükerrer 257. maddesinin Maliye Bakanlığına verdiği yetkiye dayanılarak uygun görülmüştür.

Bavul ticareti kapsamında yapılan satışlar için özel fatura kullanılması nedeniyle, bu kapsamda yapılan ihracat " özel fatura ile yapılan ihracat" olarak gösterilmektedir.

Özel fatura kapsamında ihracat işlemleri Sarp Sınır Kapısı kullanılmak suretiyle Sarp Gümrük Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır.

Özel fatura kapsamında yapılan ihracat, 3065 Sayılı KDV Kanununun 11/1-b Maddesi gereği 61 Seri No.lu KDV Genel Tebliğine istinaden yapılan ihracatlardır.

İhracata konu eşyalar; muhtelif inşaat malzemeleri, ev eşyaları, atölye malzemeleri, muhtelif sebze ve meyve, kırtasiye malzemesi, muhtelif gıda maddeleri, tekstil malzemeleri, oto yedek parça, bilgisayar malzemeleri, mobilya, pvc, vb çok çeşitlidir. (Artvin Valiliği 2012 yılı Brifing Dosyası)

Sarp Gümrük Müdürlüğünden Özel Fatura kapsamında yapılan ihracat miktarları Ek Tablo:7'de gösterilmiştir.

Ek Tablo:7'de görüldüğü gibi özel fatura ile yapılan ihracatın en yüksek olduğu yıl 2007 yılı, en düşük olduğu yıl 2008 ve 2009 yılları olmuştur. Bu düşüklüğün nedeni 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz olarak gösterilebilir.

2009 yılından sonra özel fatura kapsamında yapılan ihracat yükselmeye başlamış ancak, 2006 yılındaki miktara ulaşamamıştır.

Diğer taraftan, Ek Tablo:6'da gösterilen ihracat değerlerinin 2007 yılından sonra önceki yıllara oranla katlanarak arttığı görülmektedir.

Bu durumu, serbest ticaret anlaşmasının sağladığı kolaylık ve avantajlar nedeniyle bavul ticaretinden dış ticaret rejimi kapsamında yapılan ihracata kayma olduğu şeklinde yorumlayabiliriz.

Ek Tablo:7'da gösterilen Özel fatura ile yapılan ihracat miktarları, Türkiye'den Sarp sınır kapısı kullanılarak yapılan tüm özel faturalı ihracat miktarlarını kapsamaktadır. Artvin iline ait ne kadar özel faturalı ihracat yapıldığı konusunda istatistiki bilgi mevcut değildir.

2.3.3.Yolcu Beraberliği Eşya Muafiyeti Kapsamında Ticaret

Yolcu beraberliği eşya; Yolcunun beraberinde getirdiği, ticari miktar ve mahiyet arz etmeyen eşyadır. Yurt dışından Türkiye'ye getirilen eşyalarda mua-

fiyet, her bir yolcu için toplam gerçek kıymeti 430 Avro'yu geçmeyen eşya için uygulanır. Ancak, 15 yaşından küçük yolcular için bu miktar 150 Avro olarak uygulanır. (2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı)

Sarpi Gümrük Kapısından Gürcistan'a geçişlerde (bir ulaşım aracıyla) 500 GEL (Gürcistan Lari) tutarında ve en fazla 30 kg'lık ticari olmayan eşyanın herhangi bir vergi tahakkuk edilmeden, ayda bir defaya mahsus olmak üzere ülkeye serbestçe girişine izin verilmesi "yolcu beraberisi" olarak adlandırılmaktadır.

Yolcu beraberisi eşyanın ticari olup olmadığının değerlendirilmesinde, yolcunun geçiş sıklığı, Gürcistan'da bir firmasının olup olmadığı ve bir program vasıtasıyla kayıt altına alınan daha önce eşyanın ne zaman geçirildiği gibi hususlar dikkate alınmaktadır. (Batumi Konsolosluğu,2012)

Bu kapsamda yapılan ticaret aslında kayıt dışı bir ticaret şeklidir ve boyutlarının tespiti zordur.

Gürcistan ve Türkiye arasında imzalanan vizesiz geçiş uygulaması iki ülke arasındaki ticaretin gelişmesine katkı sunmuştur. Gürcü müşteriler kendi ülkelerinde bulamadıkları ürünleri ülkelerine götürmek için gününbirlik ziyaretler yapmaya ve aldıkları ürünleri yolcu beraberisi eşyada vergisiz mal geçirme haklarını kullanarak kendi ülkelerinde pazarlamaya başlamışlar, bu nedenle de fazla mal geçirmek isteyen müşteri kadınlar yanlarında "taşıyıcı" diye tabir edilen birkaç kadınla birlikte alışverişe gelmeye başlamışlardır. En çok tercih edilen ürünler arasında başta çarşaf, nevresim, battaniye, bornoz, havlu, pike gibi ev tekstili ürünlerinin yanı sıra hazır giyim, konfeksiyon, halı ve plastik ev eşyası gelmektedir. (www.hürriyet.com.tr, 13.12.2016)

Yolcu beraberisi eşya muafiyeti kapsamında yapılan ticaret ile ilgili olarak fikir edinebilmek için Sarp Sınır Kapısındaki insan ve araç trafiğine bakmak faydalı olacaktır. Ek Tablo:8, Ek Tablo:9, Ek Tablo 10

Tablo 8 ve 9'de görüldüğü üzere gelen- giden yolcu sayıları yıllar itibarıyla artmıştır. Gürcistan'dan gelen yolcu sayısı Türkiye'den giden yolcu sayısından fazladır.

Tablo 10'da ise gelen- giden araç sayılarında sürekli artış olduğu, Türkiye'den giden araç sayısının Gürcistan'dan gelen araç sayısından fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Bu tespiti göre, Gürcistan tarafından gelenlerin tekstil ürünleri almak üzere yolcu beraberisi eşyada vergisiz mal geçirme haklarından faydalandıkları, Türkiye'den gidenlerin ise benzin ve motorinin Gürcistan'da ucuz olması nedeniyle yolcu beraberisi eşyada vergisiz mal geçirme haklarını bu ürünlerde kullandıkları söylenebilir. Yolcu beraberisi eşya muafiyeti kapsamında yapılan ticaret Hopa merkez ile Sarp sınır köyü arasında yaklaşık 4500 nüfuslu Kemalpaşa beldesinde gelişmiştir.

Gürcistan'ın gümrükten geçen mallardan vergi almaması nedeniyle, her gün binlerce insan alışveriş yapmak üzere ticaret merkezine dönüşen Kemalpaşa Beldesi'ne gelmiş, dükkanlar 24 saat hiç kapanmadan çalışmış, çoğu tekstil üzerine olan yeni işyerleri açılmıştır.

Ancak bu ticari hareketlilik Gürcistan'ın vergi almaya başlamasıyla azalmıştır. (Akyüz,2014)

Yıllar itibarıyla yaşanan ticari hareketliliği görmek amacıyla Kemalpaşa Belediyesi tarafından düzenlenen esnaf hareket bilgi listesi ile işyeri ruhsat bilgi listesine yer verilmiştir. Ek Tablo:11, Ek Tablo:12

Ek Tablo:11 ve 12'de görüldüğü üzere, Kemalpaşa Beldesi'nde işyeri açılma sayısı ve işgal harcı tutarının en fazla olduğu yıl 2009 yılıdır.

2009 yılından sonra Gürcistan'a giriş yapanların satın aldığı tekstil ürünlerine vergi uygulanmaya başlanması ve kargo zorunluluğu getirilmesi bu ticareti azalttığından işyeri sayısında da azalmaya neden olmuştur. 2011 yılından sonra kimlikle geçiş uygulamasının başlaması işyeri açılma sayısını artırmıştır.

Kemalpaşa Beldesindeki ticari hareketliliği görüp değerlendirmek isteyen girişimciler bir araya gelerek Kuzey Yatırım A.Ş. adı altında Türkiye'nin ilk sınır, Artvin'in de tek alışveriş merkezi olan İstanbul Bazaar Sarp Sınır Kapısı'nda 2010 yılında hizmete açmışlardır.

İstanbul Bazaar, sınırdaki ticarete cevap vererek; Bölgenin ticari hacminin arttırmasını, her gün sınırdan geçen 15 bin kişiye kaliteli hizmet anlayışıyla alışveriş imkanı sunulmasını, bölgede komşu ülkeler ve Türkiye arasındaki kayıt dışı ekonominin önüne geçilmesini hedeflemektedir.

Kuzey Yatırım tarafından 1 yıl gibi kısa bir sürede inşa edilen İstanbul Bazaar'da önemli Türk markaları bir arada yer almaktadır.

Alışveriş merkezi,20 bin metrekare alan üzerine inşa edilmiş olup,35 mağaza ve 300 kişilik istihdamıyla bölgenin ekonomik anlamda kalkınmasına katkıda bulunmaktadır.

AVM'ye Gelen müşteri profilinin %70'ini Sarp Sınır Kapısından alışveriş yapmak için Türkiye'ye giriş yapan Gürcüler ve özellikle yaz sezonunda Batum'a tatil için gelen İranlılar, Ruslar, Ermeniler ve Azeriler oluşturmaktadır. Bu %70'lik müşteri profili, mağaza cirolarının yaklaşık %80'ini bırakmaktadır. Mağazaların yarattığı ticaret hacmi, sezonuna göre 1 - 1,5 milyon USD arasında değişmektedir. (Karabacakoğlu, 13.12.2012)

İstanbul Bazaar AVM'nin müşteri sayısı, müşteri profili ve ticaret hacmi Ek Tablo:13'de gösterilmiştir.

3. DIŞ TİCARET HAKKINDA ARTVİN ESNAFINA YAPILAN ANKET UYGULAMASI

3.1. Gereç ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı Türkiye ve Gürcistan arasındaki dış ticaretin yöreye ve yörede yaşayan esnafa etkilerini araştırmaktır

Araştırmanın ana kütlesini Hopa, Arhavi, Borçka ilçeleri ile Artvin merkezde sınır ticareti, yolcu beraberliği eşya ticareti, bavul ticareti ve normal ithalat-ihracat rejimi kapsamında dış ticaret yapan ticaret erbabları ile iç piyasada ticaret yapan esnaf oluşturulmaktadır.

Örneklemin seçiminde kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veri ve bilgiler teorik esaslara dayanarak hazırlanan bir anket

formu aracılığı ile toplanmıştır. Ankete 230 kişi katılmıştır. Veriler katılımcıların yaptıkları ticaret şekillerine göre gruplara ayrılarak IBM SPSS 16.0 veri analiz programı ile analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan veriler değerlendirilirken yüzde ve frekans dağılımları kullanılmıştır.

3.2. Bulgular

3.2.1. Katılımcıların Yaptığı Ticaret Şekilleri ve İlçelere Göre Dağılım

Katılımcıların yaptıkları ticaret şekillerine ve ilçelere göre dağılımı Ek Tablo: 14'de gösterilmiştir. Ek Tablo: 14'e göre, katılımcıların % 58,2'si iç piyasada ticaret, %18,3'ü sınır ticareti, % 15,2'si yolcu beraberliği eşya muafiyeti kapsamında ticaret, % 8,3'ü özel fatura ile ticaret, normal ithalat ve ihracat yapan esnaftan oluşmaktadır.

Dış ticaret yapan esnafın Artvin il ve ilçelerindeki dağılımını incelediğimizde, dış ticaret yapan 96 katılımcının 3'ü Artvin merkezde, 80'i Hopa'da 13'ü de Arhavi'de iş yapmaktadırlar. Buna göre, sınır komşusu ile yapılan ticaretten sınıra yakın ilçelerin faydalandığı, sınıra uzak olan ilçelerin ise faydalanmadığı anlaşılmaktadır. (Not: Sınır ticareti 2002 yılından sonra yapılmamaktadır. Bu nedenle sadece 1989-2002 yılları arasında sınır ticareti yapmış olan katılımcılar gösterilmiştir.)

3.2.2. Dış Ticaret Yapan Katılımcıların Gelirinde Olan Değişimin Dağılımı

Dış ticarete başladıktan sonra esnafın gelirinde değişim olup olmadığını araştırmak amacıyla sorulan anket sorusuna katılımcıların verdiği cevaplar Ek Tablo: 15'de gösterilmiştir. Ek Tablo:15'e göre, dış ticaret yapan 96 katılımcının gelirleri incelendiğinde; işletmelerin %31,3'ünün gelirinde bir kat, %17,7'sinin gelirinde iki kat, %21,9'unun gelirinde iki kattan fazla artış olurken, %19,8'inin gelirin aynı kaldığı, %7,3'ünün de azaldığı görülmektedir. Bu verilere göre dış ticaret katılımcıların gelirlerinin artmasında önemli bir yere sahiptir.

3.2.3. Katılımcıların Görüş ve Önerileri

"Gürcistan ile yapılan ticaretin Artvin ekonomisini geliştirmesi konusunda belirtmek istediğiniz görüşünüz varsa aşağıdaki boşluğa yazınız" şeklinde katılımcılara açık uçlu soru olarak görüş ve önerileri sorulmuş olup verilen cevaplar gruplandırılarak Ek Tablo:16, 17 ve 18'de gösterilmiştir. Tablo 16'da gösterilen Dış Ticaret yapan katılımcıların görüş ve önerileri özetle aşağıdaki gibidir (2002 yılından sonra yapılmaması nedeniyle sınır ticareti yapan katılımcıların görüşlerine yer verilmemiştir):

Katılımcılar tarafından verilen cevaplar arasında en fazla şikayet edilen ve düzeltilmesini istedikleri konu Sarp Gümrük Kapısı olmuştur.

Gümrük kapısında bürokratik işlemlerin fazlalığından, rüşvet alınmasından, personelin eksik olmasından ve kaba davranışlarından rahatsız olduklarını, bu durumun ticareti engellediğini düşündüklerini ifade etmişler ve denetimlerin artırılarak düzeltilmesini önermişlerdir.

Gümrük kapısının fiziksel yapısının yetersiz ve sistemli olmamasından dolayı beklemelerin uzun sürdüğünü, zaman kaybının iş kaybına neden

olduğunu ifade ederek, gümrük kapısının Gürcistan tarafında olduğu gibi sistemli olmasını, gezmeye giden vatandaşla, tüccarların aynı sırada bekletilmemelerini önermişlerdir.

Gümrük kapısından sonra en fazla şikayet ettikleri konu vergiler olmuştur. Özellikle Kemal paşa esnafı yolcu beraberliği eşya muafiyeti kapsamında yapılan satışlarda Gürcistan tarafından konan % 18 vergi oranının satışları azalttığını, iki devletin karşılıklı anlaşarak vergilerin azaltılması konusunda karar almalarını istemişlerdir. Ayrıca, iş hacmi belli bir miktarın üzerinde olan iş adamlarına verilen Katma Değer Vergisi istisna belgesinin kendilerine de verilmesini ve Katma Değer Vergisi istisnasından faydalanmalarının sağlanmasını talep etmişlerdir.

Yine yolcu beraberliği eşya muafiyeti kapsamında satış yapmak amacıyla Kemalpaşa'da açılan dükkan sayısının fazla olmasının iş hacimlerini düşürdüğü belirtilmiş, kiraların yüksek olduğundan şikayet edilmiş, herkese iş açılmasına izin verilmemesini, kiralar konusunda denetimin olmasını önermişlerdir.

Ayrıca, gelen turistler için konaklama yerlerinin açılması, belediye hizmetlerinin artırılması ve bölgenin tanıtımının yapılmasının iş hacimlerinin artmasında olumlu etkisi olacağını belirtmişlerdir.

Diğer taraftan, Devlet desteğinin artırılması ve esnafın işini daha profesyonel yapmasının sağlanması için eğitimler düzenlenmesi, navlun fiyatlarının azaltılmasını sağlayacağı düşüncesiyle bölgeye imalat fabrikalarının kurulması, Samsun - Sarp demir yolunun yapılması ve Hopa Limanının genişletilmesi şeklinde öneriler getirmişlerdir.

İç piyasada iş yapan katılımcıların dış ticaret konusunda düşünce ve önerileri de Ek Tablo:17 ve Ek Tablo:18'de gösterilmiştir.

Artvin merkez ve Borçka'da ticaret yapan katılımcılar, sınır bölgesinde yapılan ticaretten sınıra yakın ilçelerin faydalandıkları, kendilerinin bu ticaretten faydalanmadıklarını, konaklama ve eğlence sektörünün daha cazip olması nedeniyle Gürcistan'a sıcak para akışının olduğu, eskiden İran'dan gelen turistlerin Artvin'de konakladıkları, artık bunların da konaklama için Batum'a yöneldikleri, bu durumdan kendilerinin zarar gördükleri şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların önerileri arasında ise, esnafa devlet teşvikinin sağlanması ve eğitici kursların düzenlenmesi, turizmin geliştirilmesi, Borçka- Muratlı sınır kapısının açılması yer almaktadır.

SONUÇ

Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleriyle yapılan ithalat ve ihracat işlemlerinin önemli bir kısmı Artvin sınırları içinde olan Sarp Sınır Kapısı ve Hopa Limanı üzerinden gerçekleştirilmektedir.

Artvin sınırına komşu ülke olan Gürcistan'da yaşanan siyasi, idari ve ekonomik gelişmeler iki ülke ticaretini etkilemiştir.

Gürcistan İstatistik Departmanı verilerinin baz alındığı Batum Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği 2011 yılı verilerine göre, Gürcistan'ın ithalat yaptığı ülkeler arasında en yüksek payı % 18 oranında Türkiye'nin aldığı,

İhracat yaptığı ülkeler arasında ise Azerbaycan'dan sonra ikinci sırada yer aldığı görülmüştür.

Artvin'de sınır ticareti yoluyla ağırlıklı olarak motorin ve sanayi mallarının ithali, gıda, giyim, ev eşyası ve inşaat malzemelerinin de ihracı yapılmıştır.

Artvin Valiliği, Sarp Sınır Kapısı Mülki İdare Amirliği'nin Brifing Dosyalarından alınan verilere göre; Sarp Sınır kapısında yapılan özel fatura ile ihracatta (Bavul ticareti) 2000 yılından sonra artış, 2008 ve 2009 yıllarında çok yüksek bir oranda düşüş olduğu, 2010 yılından itibaren yeniden yükseleştiği tespit edilmiştir.

Gürcistan ile Türkiye arasında imzalanan vizesiz geçiş uygulaması iki ülke arasındaki ticaretin gelişmesine katkı sunmuştur. Gürcü müşteriler kendi ülkelerinde bulamadıkları ürünleri ülkelerine götürmek için günü birlik ziyaretler yapmaya ve aldıkları ürünleri yolcu beraberli eşyada vergisiz mal geçirme haklarını kullanarak "taşıyıcı" diye tabir edilen birkaç kişi ile birlikte alışverişe gelmeye ve aldıkları ürünleri kendi ülkelerinde pazarlamaya başlamışlardır. Bu kapsamda yapılan ticaret kayıt dışı bir ticaret şekli olduğundan boyutlarının tespiti yapılamamıştır.

Yolcu beraberli eşya muafiyeti kapsamında ticaret hakkında fikir edinebilmek için Artvin Valiliği, Sarp Sınır Kapısı Mülki İdare Amirliği'nin Brifing Dosyalarından alınan verilere göre Sarp Sınır Kapısındaki insan ve araç trafiğinin incelenmesi sonucunda; Gürcistan'dan gelen yolcu sayısının Türkiye'den giden yolcu sayısından fazla olduğu, buna karşılık Türkiye'den giden araç sayısının Gürcistan'dan gelen araç sayısından fazla olduğu görülmüştür. Bu tespite göre, Gürcistan tarafından gelenlerin tekstil ürünleri almak üzere yolcu beraberli eşyada vergisiz mal geçirme haklarından faydalandıkları, Türkiye'den gidenlerin ise benzin ve motorinin Gürcistan'da ucuz olması nedeniyle yolcu beraberli eşyada vergisiz mal geçirme haklarını bu ürünlerde kullandıkları şeklinde yorumlanabilir.

Türkiye- Gürcistan arasındaki dış ticaretin yöreye ve yörede yaşayan esnaf üzerine etkilerini test etmek ve esnafın konu ile ilgili düşüncelerini araştırmak amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Ankete 134'ü iç ticaret, 96'sı dış ticaret yapan 230 esnaf cevap vermiştir. Dış ticaretten sınıra yakın ilçelerin faydalandığı, sınıra uzak olan ilçelerin ise bu ticaretten faydalanmadığı tespit edilmiştir. Dış ticaret yapan katılımcıların gelirlerinde dış ticarete başladıktan sonra önemli bir artış olduğu anlaşılmıştır.

"Gürcistan ile yapılan ticaretin Artvin ekonomisini geliştirmesi konusunda belirtmek istediğiniz görüşünüz varsa aşağıdaki boşluğa yazınız" şeklinde açık uçlu soru ile katılımcıların görüş ve önerileri alınmış olup aşağıda özet olarak açıklanmıştır.

Dış ticaret yapan katılımcılar tarafından verilen cevaplar arasında en fazla şikayet edilen ve düzeltilmesini istedikleri konu Sarp Gümrük Kapısının fiziksel yapısının yetersizliği, bürokratik işlemlerin fazlalığı ve personel davranışları olmuş, bu konularda düzenleme yapılması önerilmiştir. Gümrük kapısından sonra en fazla şikayet edilen konu vergiler olmuştur.

Ayrıca, yolcu beraberliği eşya muafiyeti kapsamında mal satın alan müşterilere satış yapan dükkan sayısının çokluğundan ve kiraların yüksek olusundan şikayet edilmiş, bu konuda sınırlama getirilmesi ve denetimlerin yapılması önerilmiştir.

İş hacimlerinin artırılması amacı ile de gelen turistler için konaklama yerlerinin açılması, belediye hizmetlerinin artırılması ve bölgenin tanıtımının yapılması önerilmiştir.

Diğer taraftan, esnafın işini daha profesyonel yapmasının sağlanması için eğitimler düzenlenmesi, devlet desteğinin artırılması, navlun fiyatlarının azaltılmasını sağlayacağı düşüncesiyle bölgeye imalat fabrikalarının kurulması, Samsun - Sarp demir yolunun yapılması ve Hopa Limanının genişletilmesi şeklinde öneriler getirilmiştir.

Artvin merkez ve Borçka'da ticaret yapan katılımcılar tarafından verilen cevaplarda; iki ülke arasındaki ticaretten Gürcistan tarafının daha fazla faydalandığı, eğlence ve konaklama sektörünün daha cazip olması nedeniyle Gürcistan'a sıcak para akışının olduğu, eskiden İran'dan gelen turistlerin Artvin'de konakladıkları, artık bunların da konaklama için Batum'a yönel-dikleri, bu durumdan kendilerinin zarar gördükleri belirtilmiş, ticaretin gelişmesi için esnafa devlet teşvikinin sağlanması ve eğitici kursların düzenlenmesi, turizmin geliştirilmesi, Borçka- Muratlı sınır kapısının açılması şeklinde öneriler getirilmiştir.

KAYNAKLAR

- AKYÜZ, Latife (2014) "Liminal Alanlar Olarak Sınırlar: Türkiye_ Gürcistan Sınırında Ekonomik Yaşam ve Etnik Kimliklerin Sınır Deneyimleri" Toplum ve Bilim Dergisi; s.131,s.(84-104)
- ALAGÖZ, Mehmet-Sinem Yapar (Ocak 2007)."Görünmez Eller: Serbest Ticarete Bir Engel mi?" Akademik Bakış Uluslararası Hekemli Sosyal Bilimler E- Dergisi, Sayı 11, s.1-11
- Artvin Valiliği İl Planlama ve Koordinasyon Müd., "Sarp Sınır Kapısı, Mülki İdare Amirliği, 2005, 2007, 2010 ve 2012 Yılları Brifing Dosyaları"
- Batum Konsoloslugu Ticaret Ateşeliği (2012) "Gürcistan/Acara'nın Genel Ekonomik durumu ve Türkiye ile Ekonomi ve ticaret ilişkileri", Batum, Bedelsiz İhracata İlişkin 2008/12 Sayılı Tebliğ, Resmi Gazete Tarihi: 12.07.2008 Resmi Gazete Sayısı: 26934
- Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), Gürcistan Ülke Bülteni, 2012, s. 3-4
- Hopaport Liman İşletmesi Operasyon Departmanı Gemi Trafığı verileri.
- Kemalpaşa Belediyesi Ruhsat Denetim Müdürlüğü "Yıllar İtibariyle Esnaf Hareket Bilgi Listesi ve İşyeri Ruhsat Bilgi Listesi" 19.12.2012 tarih ve 11.08.KEM.0.00.05/479 sayılı yazı eki
- KARLUK, Rıdvan-Betül Yüce Dural (2010). Sınır Ticareti ve Türkiye Ekonomisine Etkileri, Kilis Üniversitesi, İİBF, 1.Uluslararası Sınır Ticareti Kongresi, s.51.

- OLGUN, Yılmaz (1995). “Bağımsız Devletler Topluluğuna üye ülkelerin Artvin ilinin Ekonomik yapısına Etkileri ve Sosyal Yapıda Meydana Getirdiği Değişiklikler” Uzmanlık Tezi, Artvin, 1995, s.25-44
- Osman KARABACAĞLU (13.12.2012). İstanbul Bazaar Alışveriş Merkezi Müdürü (sözlü görüşme)
- ÖZTÜRK, Atakan-Yılmaz Olgun (2005). Artvin İl Gelişme Planı, Ticari, Mali Yapı ve Bankacılık Raporu, Artvin. s.14.
- Serka Kalkınma Ajansı, İş Dünyası İçin Gürcistan Rehberi, Şubat 2013
- TAN, Mustafa- Fuat Altundal (2008). Türkiye’de Sınır Ticaretinin Gelişimi ve Mevcut Durumu, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:2008- 26, s. 26.
- YAPAR SAÇIK, Sinem (2013). “Türkiye’de Bavul Ticaretinin Dış Ticaret İçerisindeki Yeri ve Büyüme – Bavul Ticareti İlişkisi” Gaziantep University Journal of Social Sciences Vol:12, No: 4, p.807-809
- 43 Seri No.lu KDV Genel Tebliği, 28 Temmuz 1994 Tarihli Resmi Gazete, Sayı: 22004
- 61 Seri No.lu KDV Genel Tebliği, 01 Mart 1997 Tarihli Resmi Gazete, Sayı: 22920
- 4458 Sayılı Gümrük Kanunu, Md:172
- 4458 Sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar 2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 7 Ekim 2009 Tarihli Resmi Gazete, Sayı: 27369(59-61.Maddeler)
- <http://www.hurriyet.com.tr/krizden-karli-cikan-tek-kasaba-11460529> (13.12.2016)
- <http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disliskiler/ulkeler> (12.12.2016)
- <http://www.gtias.com.tr/modul/index/menu/Sarp/49>, (03.07.2014)
- <http://kackar.gtb.gov.tr/bagli-mudurluklerimiz>.(13.12.2016)
- <http://www.tasimacilar.com/hopa-limani-turkiyenin-hem-kara-hem-deniz-sinir-kapisi-olan-tek-limanidir> (12.12.2016)
- http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046, (12.12.2016)
- http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=639, (12.12.2016)
- http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=638, (12.12.2016)

EKLER

Ek Tablo: 1 Gürcistan'a Ait Genel Dış Ticaret Rakamları (milyar dolar)

	2007	2008	2009	2010	2011
Genel İhracat	1.240	1.498	1.130	1.575	2.189
Genel İthalat	5.216	6.058	4.369	5.156	7.058
Hacim	6.456	7.556	5.499	6.731	9.247
Denge (Dış Ticaret Açığı)	-3.976	-4.560	-3.239	-3.581	-4.869

Kaynak: T.C. Batum Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği verileri
(Gürcistan İstatistik Departmanının verileri baz alınmıştır)

Ek Tablo 2 Gürcistan'ın Başlıca İthalat Yaptığı Ülkeler (2011)

SIRA	ÜLKE	İTHALAT (Bin Dolar)	Payı (%)	Kümülatif (%)
1	Türkiye	1.272.426	18,03	18,03
2	Ukrayna	705.580	10,00	28,03
3	Azerbaycan	610.793	8,65	36,68
4	Çin Halk Cum.	524.755	7,44	44,12
5	Almanya	480.587	6,81	50,93
6	Rusya Federasyonu	389.711	5,52	56,45
7	Bulgaristan	255.553	3,62	60,07
8	ABD	245.796	3,48	63,55
9	BAE	226.379	3,21	66,76
10	Romanya	188.314	2,67	69,43
	Diğer Ülkeler	2.157.866	30,57	100,00
	TOPLAM	7.057.760	100	

Kaynak: T.C. Batum Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği verileri
(Gürcistan İstatistik Departmanının verileri baz alınmıştır)

Ek Tablo: 3 Gürcistan'ın Başlıca İhracat Yaptığı Ülkeler (2011)

SIRA	ÜLKE	İHRACAT (Bin dolar)	Payı (%)	Kümülatif (%)
1	Azerbaycan	425.906	19,46	19,46
2	Türkiye	227.583	10,40	29,86
3	Ermenistan	223.036	10,19	40,05
4	Kazakistan	156.867	7,17	47,22
5	ABD	143.466	6,55	53,77
6	Ukrayna	141.246	6,45	60,22
7	Kanada	114.793	5,24	65,46
8	Bulgaristan	93.689	4,28	69,74
9	İtalya	75.501	3,45	73,19
10	Almanya	49.056	2,24	75,42
	Diğer Ülkeler	537.988	24,58	100,00
	TOPLAM	2.189.135	100,00	

Kaynak: T.C. Batum Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği verileri
(Gürcistan İstatistik Departmanının verileri baz alınmıştır)

Ek Tablo: 4 Türkiye'nin Gürcistan ile Yaptığı İthalat- İhracat Rakamları (Bin \$)

Yıllar	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2000	131.771	155.315	287.086	-23.544
2001	144.049	127.231	271.281	16.818
2002	103.221	137.873	241.093	-34.652
2003	155.070	268.562	423.632	-113.492
2004	199.699	300.284	499.983	-100.585
2005	271.828	289.834	561.663	-18.006
2006	407.962	344.813	752.775	63.149
2007	646.082	289.568	935.650	356.514
2008	997.844	525.041	1.522.885	472.803
2009	762.977	285.486	1.048.463	477.491
2010	769.271	290.725	1.059.996	478.546
2011	1.019.321	314.352	1.406.673	777.969
2012	1.253.309	180.351	1.433.660	1.072.958
2013	1.245.917	201.738	1.447.655	1.044.179

Kaynak: TÜİK istatistik verileri (Ülkelere göre ithalat ve ihracat)
http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046

Ek Tablo: 5 Hopa Limanı Gemi Trafiği

Yıllar	Gemi Tonajı	Gemi Sayısı
1997	238.800,00	168
1998	621.881,00	356
1999	505.701,00	306
2000	539.140,00	258
2001	444.591,00	224
2002	346.621,00	182
2003	356.412,00	143
2004	311.416,00	98
2005	310.950,00	99
2006	327.218,00	92
2007	453.793,00	121
2008	466.337,00	170
2009	474.651,00	124
2010	566.789,00	177
2011	576.698,00	201
2012	853.926,63	315

Kaynak: Hopaport Liman İşletmesi Operasyon Departmanı verileri kullanılmıştır.

Gürcistan ile Türkiye'nin Ticari İlişkisi ve Artvin'deki Ticarete Etkisi

Ek Tablo:6 Hopa Gümrük Müdürlüğünden Gerçekleşen İhracat ve İthalat (Bin Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
1997	58.349	7.826	66.175	50.523
1998	61.302	41.376	102.678	19.926
1999	16.294	27.896	44.190	-11.692
2000	6.019	55.663	61.682	-49.644
2001	12.429	48.892	61.321	-36.463
2002	20.015	98.858	118.873	-78.843
2003	22.925	79.701	102.626	-56.776
2004	41.415	123.017	164.432	-81.602
2005	48.888	35.949	84.837	12.939
2006	81.613	50.704	132.317	30.909
2007	169.428	49.916	219.344	119.512
2008	316.198	53.218	369.416	262.980
2009	289.962	32.632	322.594	257.330
2010	325.063	43.284	368.347	281.779
2011	437.559	51.281	488.840	386.278
2012	496.952	69.887	566.839	427.065

Kaynak: TÜİK istatistik verileri www.tuik.gov.tr, gümrüklere göre ihracat-ithalat.
03.07.2014

Ek Tablo: 7 Özel Fatura ile Yapılan İhracatın Yıllara Göre Dağılımı

YILLAR	TESCİL ADEDİ	İHRACAT MİKTARI (\$)
1997	932	25.797.974
1998	935	25.582.436
1999	6.436	117.534.753
2000	12.789	89.700.147
2001	12.225	97.671.372
2002	14.178	101.771.122
2003	18.104	134.981.635
2004	19.826	172.240.240
2005	19.425	174.234.870
2006	19.613	178.602.105
2007	21.085	197.895.832
2008	4.808	41.857.221
2009	1.219	10.761.190
2010	13.458	123.448.761
2011	12.979	127.642.668
2012	12.972	147.423.002

Kaynak: Artvin Valiliği, Sarp Sınır Kapısı Mülki İdare Amirliği'nin ilgili yıllara ait brifing dosyalarından alınmıştır.

Ek Tablo: 8 Yıllara Göre Gelen Yolcu Sayısı

YILLAR	GELEN YOLCU SAYISI		
	TÜRK	YABANCI	TOPLAM
1997	58.286	168.071	226.357
1998	73.420	198.912	272.332
1999	59.017	188.389	247.406
2000	48.168	175.524	223.692
2001	40.891	143.337	184.228
2002	38.608	140.294	178.902
2003	44.688	147.999	192.687
2004	49.518	200.805	250.323
2005	85.056	344.295	429.351
2006	107.847	519.571	627.418
2007	180.236	595.425	775.661
2008	275.253	812.408	1.087.661
2009	308.815	997.020	1.305.835
2010	424.169	1.147.542	1.571.711
2011*			1.801.138
2012*			2.791.014

Ek Tablo: 9 Yıllara Göre Giden Yolcu Sayısı

YILLAR	GİDEN YOLCU SAYISI		
	TÜRK	YABANCI	TOPLAM
1997	65.757	175.350	241.107
1998	78.937	186.175	265.112
1999	59.298	166.116	225.414
2000	47.716	149.129	196.845
2001	41.001	141.097	182.098
2002	37.716	140.241	177.957
2003	44.035	152.631	196.666
2004	50.941	214.945	265.886
2005	86.724	356.977	443.701
2006	107.039	539.878	646.917
2007	181.064	614.685	795.749
2008	271.917	820.794	1.092.711
2009	305.829	1.002.900	1.308.729
2010	420.980	1.140.663	1.561.643
2011*			1.800.469
2012*			2.818.875

Kaynak: Tablo 10 ve 11 verileri Artvin Valiliği, Sarp Sınır Kapısı, Mülki İdare Amirliği, 2005,2007, 2010 ve 2012 Yılları Brifing dosyasından alınmıştır.

* 2011 ve 2012 yıllarında gelen- giden yolcu sayısında Türk ve yabancı ayrımı yapılmamış, gelen-giden yolcu sayısı toplam olarak verilmiştir.

Gürcistan ile Türkiye'nin Ticari İlişkisi ve Artvin'deki Ticarete Etkisi

Ek Tablo: 10 Yıllara Göre Gelen Giden Otobüs-Araç Sayısı

YILLAR	GELEN OTOBÜS-ARAÇ SAYISI	GİDEN OTOBÜS-ARAÇ SAYISI
1997	42.398	49.319
1998	38.913	44.480
1999	31.811	32.690
2000	21.517	28.145
2001	15.350	26.351
2002	10.613	25.307
2003	11.193	26.808
2004	13.348	38.084
2005	28.066	59.408
2006	32.919	65.600
2007	51.189	81.028
2008	70.700	95.348
2009	105.279	121.597
2010	228.781	247.175
2011	244.913	267.785
2012	293.553	325.037

Kaynak: Artvin Valiliği, Sarp Sınır Kapısı, Mülki İdare Amirliği,
2005,2007 ve 2010 Yılları Brifing Dosyası

Ek Tablo: 11 Kemalpaşa Belediyesi Yıllar İtibariyle Esnaf Hareket Bilgi Listesi

Yılı	Yer İşgal Harcı	İlan Reklam Vergisi	Tatil Günleri Çalışma Harcı	İşyeri Açma Ruhsat Harcı
2001	13.367	406	190	97
2002	13.878	304	187	55
2003	16.393	689	113	94
2004	15.249	1.191	293	76
2005	12.174	3.975	1.361	2.237
2006	11.179	3.595	1.595	1.945
2007	9.970	6.830	1.908	3.070
2008	126.660	10.940	3.580	5.740
2009	70.685	16.967	11.953	11.845
2010	5.073	17.387	8.159	8.440
2011	6.813	17.444	3.028	5.610
2012*	4.595	26.450	4.484	10.340

Kaynak: Kemalpaşa Belediyesi, düzenlenme tarihi 19.12.2012

*2012 yılı Ekim ayını kapsamaktadır.

Ek Tablo: 12 Kemalpaşa Belediye Başkanlığına Bağlı İşyeri Ruhsat Bilgi Listesi

Yıllar	Açılan İşyeri
2000	5
2001	79
2002	6
2003	5
2004	29
2005	23
2006	20
2007	40
2008	70
2009	138
2010	34
2011	26
2012	85*

Kaynak: Kemalpaşa Belediyesi, düzenlenme tarihi 19.12.2012

Ek Tablo: 13 İstanbul Bazaar AVM Müşteri Sayısı

Yıllar	Müşteri Sayısı
2010 (Mayıs-Aralık)	775.435
2011	1.437.051
2012 (Tahmini)	1.600.000

Kaynak: İstanbul Bazaar Alışveriş Merkezi Müdürlüğü verileri

Ek Tablo:14 Katılımcıların Ticaret Şekillerine ve İlçelere Göre Dağılımı

	Sınır Ticareti	Yolcu Beraberi Eşya Ticareti	Özel Fatura+ Normal ith. ihr.	İç Piyasada Ticaret	Toplam
Artvin Merkez	2	-	1	90	93
Borçka	-	-	-	25	25
Hopa	32	35	13	-	80
Arhavi	8	-	5	19	32
Toplam	42	35	19	134	230
Yüzde(%)	18,3	15,2	8,3	58,2	100

* 2012 yılı itibariyle ruhsatlı işyeri sayısı 260, Ruhsat işlemleri devam eden işyeri sayısı 68, 2000-2012 yılları arasında açılan işyeri sayısı 560, 2000-2012 yılları arasında kapanan işyeri sayısı 300.

Gürcistan ile Türkiye'nin Ticari İlişkisi ve Artvin'deki Ticarete Etkisi

Ek Tablo:15 Katılımcıların Gelirlerinde Olan Değişimin Dağılımı

Gelirde Artış Miktarı	Sınır Ticareti	Yolcu Beraberi Eşya Ticareti	Özel Fatura+ Normal İth.İhr	Toplam	Yüzde (%)
1 Kat	12	12	6	30	31,3
2 Kat	7	4	6	17	17,7
2 Kattan Fazla	13	5	3	21	21,9
Aynı Kaldı	6	10	3	19	19,8
Düştü	2	4	1	7	7,3
Cevapsız	2	-	-	2	2,0
Toplam	42	35	19	96	100

Ek Tablo: 16 Dış Ticaret Yapanların Düşünce ve Önerileri

Öneriler	Yolcu Beraberi Eşya		Özel Fatura+Norm. İth.İhr.		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Sarp sınır kapısının fiziki yapısının daha işlevsel olması talebi	6	17,1	3	15,8	9	16,6
Sınır kapısındaki bürokrasi ve personelden şikayet	9	25,7	4	21,0	13	24,1
Vergilerin azaltılması isteği	6	17,1	2	10,4	8	14,8
Kemalpaşa'da işyeri sayısı ve kiralarının denetlenmesi	2	5,7	1	5,3	3	5,6
Konaklama yerleri açılması,	2	5,7	1	5,3	3	5,6
Devlet desteğinin artırılması, esnafa eğitim verilmesi	1	2,9	3	15,8	4	7,4
Bölgeye imalat fabrikası kurulması	3	8,6	1	5,3	4	7,4
Samsun -Sarp demir yolunun yapılması/Hopa Limanının geliştirilmesi	1	2,9	1	5,3	2	3,7
Yukardaki önerileri birden fazla yazanlar	4	11,4	3	15,8	7	12,9
Cevapsız	1	2,9	-	-	1	1,9
Toplam	35	100,	19	100,0	54	100,0

Ek Tablo:17 İç Piyasada Ticaret Yapanların Düşünceleri

Düşünceler	Frekans	Yüzde %
Sınıra yakın ilçeler faydalaniyor, merkez ve diğer ilçeler faydalanmıyor	47	35,0
Kaçak petrol, sigara ve içki getirilmesi iç piyasada iş yapan esnafa zarar veriyor	32	23,9
Sınırdan geçişlerin kolaylaştırılması komşu ülkenin ekonomisine katkı sağladı, onlara sıcak para akışı oluyor.	25	18,7
Cevapsız	30	22,4
Toplam	134	100,0

Ek Tablo:18 İç Piyasada Ticaret Yapanların Önerileri

Öneriler	Frekans	Yüzde %
Borçka-Muratlı Sınır Kapısının açılması	12	9,0
Devlet teşviki sağlanması	26	19,4
Turizmin geliştirilmesi	22	16,4
Esnafın eğitilmesi	15	11,2
Cevapsız	59	44,0
Toplam	134	100,0